

## АНОТАЦІЯ

**Бривко М. В. Проблеми шкільної та вищої освіти України в умовах політичних репресій (1920-1930 рр.).** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Старобільськ, 2021.

Дисертація є історико-педагогічним дослідженням з проблем шкільної та вищої освіти України в умовах здійснення політики політичних репресій (1920-1930 рр.).

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена тим, що, розкриваючи сутність проблем шкільної та вищої освіти України 1920-1930-х років в умовах політичних репресій, демонструють як ці події відбувались, якими педагогічними способами користувались для політизації навчально-виховного процесу, а також що слід уникати, чому протидіяти в сучасній українській освіті і суспільстві. Насамперед це пов'язано тими модернізаційними процесами й викликами, які постають перед суспільством сьогодні та суспільно-політичною ситуацією в Україні загалом, соціальними суперечностями між різними політичними силами й сусідніми країнами, передусім Російською Федерацією, які впливають на функціонування освіти на регіональному та національному рівнях, створюючи передумови для виникнення негативних явищ в освіті, таких як цькування (булінг), нав'язування певних політичних поглядів, ідеологій, дискримінації, пропаганди й агітації, що є неприпустимим у сучасній освіті незалежної демократичної країни.

А від так, наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше визначено комплекс проблем шкільної та вищої освіти в умовах функціонування політичних репресій радянської тоталітарної системи. Зокрема, у процесі проведеного дослідження розглянута особливість

навчально-виховного процесу в освітніх закладах України у контексті «боротьби з ворогами народу», визначена ідеологічно-педагогічна складова обґрунтування репресій освітян засобами пропаганди й звинувачень органів ДПУ-НКВС, специфіка політичних переслідувань й репресій щодо працівників шкільної і вищої освіти.

У процесі дослідження уточнено особливості функціонування вищої та шкільної освіти в умовах здійснення політичних репресій.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що висновки й матеріали роботи можуть бути спрямовані на вдосконалення змісту й організації освітнього процесу у вищих та загальноосвітніх навчальних закладах України, для протидії різним формам і проявам насильства, дискримінації, переслідувань.

Фактичний історико-педагогічний матеріал, теоретичні положення й висновки дисертації можуть бути використані під час підготовки та викладання педагогічних навчальних курсів із загальної педагогіки, історії педагогіки, при написанні курсових, дипломних, магістерських робіт; подальших наукових розвідках із історії педагогіки та укладанні підручників й навчальних посібників для здобувачів вищої освіти.

Методологічною основою дослідження стали положення парадигмального, мікроісторичного, психоісторичного, герменевтичного та системно-хронологічного підходів, які взаємодіяли та узгоджувалися між собою. Окрім того, певними методологічними орієнтирами слугували загальнонаукові принципи: об'єктивність, історизм, проблемно-хронологічний, багатофакторність, що давало можливість для реалізації заявленої мети і виконання поставлених завдань дослідження. У ході роботи був використаний комплекс взаємопов'язаних методів, як загальнонаукових, так і спеціально історичних та міждисциплінарних, зокрема: теоретичний історико-педагогічний аналіз, контент-аналіз, метод аналогії, історичного моделювання, генералізації та компаративний метод, метабіографічний метод.

У ході дослідження було встановлено, що історіографія проблем шкільної та вищої освіти України в умовах здійснення політичних репресій у 1920-1930-х роках включає три періоди, що характеризують зміни в прояві науково-практичного інтересу до зазначеної теми. Ці періоди мають свої хронологічні межі та певні ідеологічні штампи. Перший період, *радянський* (1920-1991 рр.) – характеризується однотипністю підходів та пануванням однієї методологічної основи – марксизму-ленінізму, де висвітлення розвитку шкільної та вищої освіти України 1920-1930-х років певною мірою є заангажованим і практично не торкається проблем освіти в умовах політичних репресій. Протягом другого періоду, *українського* (1991-2021) – відбувається розкриття багатьох малодосліджених проблем та переосмислення різних історіографічних оцінок. У той же час спостерігається певна емоційність та переймання західної методології й наукових підходів при вивченні складних суспільно-політичних процесів 1920-1930-х років в освіті України, зокрема і питання політичних репресій в системі освіти. Третій період, *українська еміграція та закордонні дослідники* (1920-2021 рр.) – характеризується розробкою методологічної основи, позбавленої радянського ідеологічного впливу. Наявні праці спиралися на певну емоційність та суб'єктивність в інтерпретації тих процесів, що відбувалися в освіті радянської тоталітарної системи.

У той час, слід констатувати, що, переосмислюючи концептуальні засади історіографії, спостерігається відсутність комплексного дослідження зазначеної теми, наявні праці стосувалися переважно політичних репресій або розвитку освіти та її труднощів у загальному контексті чи на регіональному рівні, оминаючи висвітлення проблем шкільної та вищої освіти України в умовах політичних репресій. Також у результаті ґрунтовного аналізу джерельної бази дослідження виокремлена низка груп джерел, у тому числі раніше маловивчених або недоступних, які дали достатнє підґрунтя для реалізації поставлених дослідницьких завдань.

Проблеми шкільної та вищої освіти України 1920-1930-х рр. досліджено в соціально-історичному контексті, який розглянуто як сукупність соціально-політичних та соціально-економічних умов, що визначали її мету, завдання, характер і особливості. З'ясовано, що розвиток освіти був зумовлений як економічними факторами розвитку народного господарства, так і становленням політичного тоталітарного режиму.

Установлено, що державна політика в галузі освіти була спрямована на забезпечення обов'язкової загальної середньої освіти, і це підтверджується прийнятими нормативно-правовими актами. У той же час освіта слугувала зручним політико-ідеологічним інструментом тогочасної радянської влади, що стало причиною надмірної централізації навчально-виховного процесу і відповідно політичних переслідувань і репресій проти незадоволених або тих, кого не влаштовував тоталітарний режим.

З'ясовано особливості організації навчально-виховного процесу й ідеологічно-методологічної моделі розвитку шкільної та вищої освіти, які пройшли свій особливий шлях становлення від пошуку ефективних освітньо-виховних методів та співіснування різних методологічних напрямків у 1920-х роках до затвердження єдиної марксистської теорії виховання у поєднанні з теорією класової боротьби. Реалізувалося це на тлі політичних репресій і пропаганди через засоби масової інформації та навчально-виховний процес, зокрема це яскраво демонструє змістовне наповнення навчальних планів й програм, підручників, навчально-методичних посібників, інших видань.

Дослідження розкриває сутність політичних репресій викладачів й учителів, як важливої соціально-професійної групи населення радянського суспільства, на підставі вивчення архівно-кримінальних справ та інших документів 1920-1930-х років. Проаналізовані джерела дозволили довести абсурдність та злочинність радянської влади щодо репресованих та розкрити змістовні особливості обвинувачень, які у різні часи відрізнялися. Якщо у 1920-х роках звинувачення були пов'язані переважно з військовою службою та здобутою так званою «царською» чи «буржуазною» освітою, з часом

акцент зміщуються на не «пролетарське» соціальне походження чи націоналізм, то у 1930-х роках відбувається розширення звинувачень, зокрема у троцькізмі, яке з середини 1930-х років подекуди зрощується з українським чи польським націоналізмом.

У дослідженні схарактеризовані основні методи здійснення політичних репресій, зокрема це метод створення неіснуючих «контрреволюційних організацій» та метод показових судових процесів, які яскраво демонстрували суспільству «неминучість» боротьби з «ворогами народу» з боку органів НКВС. Окрім цього, виокремлені більш поблажливі методи репресування, як, скажімо, метод «чистки» за соціальним походженням, політичне переслідування й психолого-пропагандистський тиск через засоби масової інформації або виступи, мітинги чи засідання, педагогічна атестація вчителя або висилка за кордон викладачів.

Отримані результати дослідження дали підстави для визначення певного кола проблем вищої та шкільної освіти України в умовах політичних репресій у 1920-1930-х роках. Зокрема це:

1) ідеологічне панування і перевантаженість суспільно-політичним компонентом навчально-виховного процесу в закладах освіти;

2) надмірна політизація та високі ідеологічні вимоги до змісту навчального і навчально-методичного забезпечення процесу у вищій та шкільній освіті України;

3) пропаганда «боротьби з ворогами народу», зокрема з церквою, «куркулями», «троцькістами», у суспільно-політичних, галузевих, профільних та дитячих засобах масової інформації, у навчальній і навчально-методичній літературі;

4) цькування так званих «ворогів народу» в навчальних закладах освіти та в суспільстві на персоналізованому рівні, через засоби масової інформації, мітинги, громадський осуд, у тому числі і за участю учнівської молоді;

5) політична недовіра до освітян як до представників інтелігенції з боку радянської влади і партійної номенклатури;

6) поширення доносів та недовіри одне до одного серед учнівсько-студентського і викладацького середовища;

7) вилучення педагогічних працівників з навчально-виховного процесу через застосування різних методів і засобів політичного репресування;

8) використання педагогічно-викладацької діяльності як доказу провини;

9) зниження якості освіти через нестачу професійно досвідчених викладачів й учителів.

Зазначені проблеми в умовах здійснення політичних репресій породжувалися як самими репресіями, так і тією державною політикою й ідеологією радянської влади, яку вона здійснювала.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів дисертаційної проблеми, над якими у подальшому слід зосередити увагу, зокрема на визначенні кількості репресованих освітян та систематизації й аналізу прикладів фальсифікування органами ДПУ-НКВС, з'ясуванню питання впливу політичних репресій на функціонування системи освіти УРСР у зазначений період.

**Ключові слова:** шкільна та вища освіта, учителі, викладачі, політичні репресії, переслідування, «боротьба з ворогами», пропаганда, навчально-виховний процес, 1920-1930 рр., ДПУ – НКВС, УСРР – УРСР.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:**

1. Бривко М. Політичне цькування освітян у 1920-1930-х роках як частина політичного репресування. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2021. № 1 (березень). Ч. 1. / Ред. кол.: Савченко С. В. (голова) та інші. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченко, 2021. 279 с. С. 5-21.

2. Бривко М. Ідеологічно-методологічна основа освітнього процесу радянської України 1920-1930-х років. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка*. 2021. № 36. Т. 1. / Ред.-упорядники: М. Пантюк та інші. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 318 с. С. 220-224 [*Index Copernicus*].
3. Бривко М. Політичне цюкування та «боротьба з ворогами народу» в системі освіти УРСР 1920-1930-х років. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки*. 2020. № 6 (грудень). / Ред. кол.: Семеріков С.О. (голова) та інші. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченко, 2020. 214 с. С. 83-108.
4. Бривко М. «Шкідницька лінія» у репресивній політиці радянської влади щодо наркомату освіти УРСР за доби «Великого терору» (1937-1938 рр.). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки*. 2019. № 8 (листопад). / Ред. кол.: Курило В.С. (голова) та інші. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченко, 2019. 170 с. С. 26-40.
5. Бривко М. Політичні переслідування й репресії учителів Київщини у 1937-1941 роках. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки*. 2019. № 5 (червень). / Ред. кол.: Курило В.С. (голова) та інші. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченко, 2019. 144 с. С. 40-55.

***Статті в наукових фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних***

6. Бривко М. «Шкідницька лінія» освітньо-виховної діяльності учителів (за матеріалами архівно-кримінальних справ). *Virtus*. 2020. № 42. С. 151-154 [*Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS) (USA), Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor)*].

7. Бривко М. Боротьба з «ворогами народу» у навчально-виховному процесі радянської освіти 1920-1930-х років. *Грааль науки*. 2021. № 1. С. 333-338. [*Index Copernicus, UKRISTEI, CrossRef, Google Scholar*].

***Статті в інших виданнях, матеріали та тези конференцій***

8. Бривко М. Луганський вимір Биківнянської трагедії (за матеріалами архівно-кримінальної справи). *Луганичина: краєзнавчі розвідки: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 квітня 2018 р., Старобільськ, Україна*. / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та ін. Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2018. 230 с. С. 16-20.
9. Бривко М. Політичні репресії 1937-1938 років на сторінках освітніх друкованих видань як елемент пропаганди. *Мас-медіа на зламі епох: реалії та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. / Відп. ред. Галич А.О. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2018. 326 с. С. 85-94.
10. Бривко М. Учителі Сквирського району Київщини – «вороги народу» (за матеріалами архівно-кримінальних справ). *Вісник державного архіву Хмельницької області «Подільська старовина». Випуск присвячений 80-м роковинам Великого терору - масових політичних репресій 1937-1938 років в Україні*. 2018. № 3. С. 69-72.
11. Бривко М. «Шкідницька діяльність» учителів Київщини – версія НКВС УРСР (за матеріалами архівно-кримінальних справ). *Naukowy i innowacyjny potencjał prezentacji: kolekcja prac naukowych «ЛОГОΣ» z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, Opole, 18 listopada 2018 r.* Równe: «Volynsky Oberegi» Publishing House, 2018. Tom 5. Pp. 89-93.
12. Бривко М. «Контрреволюційні організації» учителів – версія НКВС УРСР (за матеріалами архівно-кримінальних справ). *Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії,*



культурології, психології, педагогіки та історії]. Випуск 21. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2018. 108 с. С. 20-23.

13. Бривко М. Ідеологічно-методична основа навчально-виховного процесу в 1930-х роках за часи сталінського режиму. *La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019 r.* Bordeaux: OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V. 5. Pp. 99-102.
14. Бривко М. Іван Кривоніс – звичайний учитель чи незвичайна особистість (за матеріалами архівно-кримінальної справи). *Eurasian scientific congress. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference.* Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2020. Pp. 380–386.
15. Бривко М. Політичні репресії учителів України, як засіб нищення української інтелігенції. *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 11 – 12 червня 2020 року.* / Науковий ред. Т. Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. 556 с. С. 292-295.
16. Бривко М. Політичні репресії щодо учителів польської мови та літератури Київщини у 1920-1930-х роках. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації. Матеріали міжнародної наукової конференції, 2 жовтня, 2020 рік.* Харків. Том 2. Харків: МЦНД, 2020. 100 с. С. 85-89.
17. Бривко М. Політичні репресії щодо учителів Києва у 1937-1938 роках. *Треті києвознавчі читання: історія та етнокультура. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 березня 2020 р.).* / Редкол.: О.П. Реєнт (голова), В.П. Капелюшний,

І.П. Патриляк, О.П. Гончаров, Н.В. Терес. Київ: Фоліант, 2020. С. 186-191.

18. Бривко М. Політичні репресії польськомовних учителів Києва у 1937-1938 роках. *Міся / місце пам'яті в польсько-українському діалозі порозуміння (80-х роковин Катинського злочину): збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (21 листопада 2020 р.).* / Ред.кол.: В. Мельник, М. Сівко та інші. Київ - Варшава: ТОВ «Прінтеко», 2020. 237 с. С. 170-173.

## ANNOTATION

**Bryvko M. V. Problems of school and higher education of Ukraine in the conditions of political repressions (1920-1930).** – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 – educational, pedagogical sciences, specialization – general pedagogy and history of pedagogy. – State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University". – Starobilsk, 2021

The dissertation is a historical and pedagogical research on the problems of school and higher education in Ukraine in the context of the policy of political repression (1920-1930).

The relevance of this dissertation research is due to the fact that revealing the essence of the problems of school and higher education in Ukraine in 1920-1930 in the context of political repression, demonstrates not only how it happened, in particular in the educational process by pedagogical means, but what to avoid and for what to counteract in modern Ukrainian education and society. This is due to the modernization processes and challenges facing society today and due to the socio-political situation in Ukraine and social contradictions between various political forces and neighboring countries, especially the Russian Federation, which affect the functioning of education at the regional and national levels, creating the preconditions for the emergence of negative phenomena in education.

Such as harassment, bullying, the imposition of certain political views, ideologies, discrimination, propaganda and agitation, which are unacceptable in the modern education of an independent democracy.

And so, the scientific novelty of the study is that for the first time identified a set of problems of school and higher education in the functioning of political repression of the Soviet totalitarian system.

In particular, in the course of the research the peculiarity of the educational process in educational institutions of Ukraine in the context of "fighting the enemies of the nation" was considered, the ideological and pedagogical component of substantiation of repression of educators by means of propaganda and accusations of the DPU-NKVD, specifics of political persecution and repression concerning workers of school and higher education is defined.

In the course of the research the peculiarities of the functioning of higher and school education in the conditions of political repression are specified.

The practical significance of the research results is that conclusions and materials of the research can be aimed at improving the content and organization of the educational process in higher and secondary educational institutions of Ukraine, to combat various forms and manifestations of violence, discrimination and persecution.

The actual historical and pedagogical material, theoretical provisions and conclusions of the dissertation research can be used during the preparation and teaching of pedagogical training courses in general pedagogy, history of pedagogy, when writing term papers, dissertations, master's theses; further scientific research on the history of pedagogy and compiling textbooks and manuals on the history of pedagogy.

The methodological basis of the research were the provisions of paradigmatic, microhistorical, psychohistorical, hermeneutic and system-chronological approaches, which interacted and accorded with each other. In addition, general scientific principles, such as objectivity, historicism, problem-chronological, multifactorial, served as certain methodological guidelines. This

made it possible to use a set of interrelated methods, both general and special historical and interdisciplinary, to achieve the stated goal and fulfill the objectives of the research, in particular: theoretical historical and pedagogical analysis, content analysis, method of analogy, method of historical modeling, method of generalization and comparative method, metabiographical method.

The research found that the historiography of the problems of school and higher education in Ukraine in the context of political repression in the 1920s and 1930s includes three periods that characterize the changes in the manifestation of scientific and practical interest in this topic. These periods have their own chronological boundaries and certain ideological stereotypes. The first period, the Soviet period (1920-1991), is characterized by uniformity of approaches and the dominance of one methodological basis - Marxism-Leninism, where a little biased coverage of the development of school and higher education in Ukraine in the 1920s and 1930s hardly touches on the problems of education in the context of political repression. During the second period, the Ukrainian period (1991-2021), many little-studied problems are revealed, and various historiographical assessments are reconsidered. At the same time, there is a certain emotionality and imitation of Western methodology and scientific approaches in the research of complex socio-political processes of the 1920s and 1930s in the education of Ukraine, including the issue of political repression in the education system. The third period, Ukrainian emigration and foreign researchers (1920-2021), is characterized by the development of a methodological framework devoid of Soviet ideological influence. The existing works were based on a certain emotionality and subjectivity in the interpretation of the processes that took place in the education of the Soviet totalitarian system.

At the same time, it should be noted that rethinking the conceptual foundations of historiography, there is a lack of comprehensive research on this topic, the available work concerned mainly political repression or the development of education and its difficulties in the general context or at the regional level, bypassing the coverage of the problems of school and higher education in Ukraine

in the context of political repression. Also, as a result of a thorough analysis of the source base of the research, a number of groups of sources were identified, including previously little studied or unavailable, which provided a sufficient basis for the implementation of research objectives.

The problems of school and higher education in Ukraine in the 1920s and 1930s were studied in the socio-historical context, which was considered as a set of socio-political and socio-economic conditions that determined its purpose, objectives, nature and features. It was found that the development of education was due to both economic factors in the development of the national economy and the formation of a political totalitarian regime.

It has been established that the state policy in the field of education was aimed at ensuring compulsory general secondary education, and this is confirmed by the adopted normative legal acts. At the same time, education served as a convenient political and ideological tool of the then Soviet government, which led to excessive centralization of the educational process and, accordingly, political persecution and repression against the dissatisfied or those who were not satisfied with the totalitarian regime.

The peculiarities of the organization of the educational process and the ideological and methodological model of the development of school and higher education were clarified. They went through a special path of formation from the search for effective educational methods and the coexistence of different methodological directions in the 1920s to the adoption of the only Marxist theory of education combined with the theory of class struggle. This was realized on the background of political repression and propaganda through the media and the educational process. In particular, it clearly demonstrates the content of curricula and programs, textbooks, manuals and other publications.

The research reveals the essence of political repression of teachers as an important socio-professional group of the population of Soviet society, based on the research of archival and criminal cases and other documents of the 1920s and 1930s. The analyzed sources allowed to prove the absurdity and criminality of the

Soviet government against the repressed and to reveal the substantive features of the accusations, which differed at different times. If in the 1920s the accusations were mainly related to military service and the so-called "royal" or "bourgeois" education, over time the emphasis shifted to non-proletarian social origins or nationalism, then in the 1930s there were expansion accusations, in particular of Trotskyism, which since the mid-1930s has sometimes merged with Ukrainian or Polish nationalism.

The research describes the main methods of political repression, including the method of creating non-existent "counter-revolutionary organizations" and the method of demonstrative trials, which clearly demonstrated to society the "inevitability" of the NKVD's struggle against "enemies of the nation." In addition, there are more lenient methods of repression, such as the method of "cleansing" of social origin, political persecution and psychological and propaganda pressure through the media or speeches, rallies or meetings, pedagogical certification of teachers or deportation of teachers abroad.

The obtained results of the research provided grounds for determining a certain range of problems of higher and school education in Ukraine in the conditions of political repressions in 1920-1930. In particular, these are:

- 1) Ideological domination and overload of the socio-political component of the educational process in educational institutions;
- 2) Excessive politicization and high ideological requirements for the content of educational and teaching-methodological support of the educational process of higher and school education in Ukraine;
- 3) Propaganda of "struggle against the enemies of the people", in particular with the church, "kulaks", "Trotskyists", in socio-political, branch, profile and children's mass media, in educational and educational-methodical literature;
- 4) Harassment of so-called "enemies of the nation" in educational institutions and in society at a personalized level, through the media, rallies, public condemnation, including with the participation of student youth;

- 5) Political distrust of educators as representatives of the intelligentsia on the part of the Soviet government and the party nomenclature;
- 6) Spreading denunciations and mistrust of each other among students and teachers;
- 7) Withdrawal of pedagogical workers from the educational process through the use of various methods and means of political repression;
- 8) Use of pedagogical and teaching activities as proof of guilt;
- 9) Decreased quality of education due to lack of professionally experienced teachers.

These problems in the context of political repression were caused both by repression and by the state policy and ideology of the Soviet government, which it carried out.

The research does not cover all aspects of the dissertation problem, which should be further focused on, including determining the number of repressed educators and systematization and analysis of cases of falsification by the DPU-2NKVD, clarifying the impact of political repression on the education system of the USSR in this period.

**Key words:** school and higher education, teachers, professors, political repressions, persecution, "struggle with enemies", propaganda, educational process, 1920-1930, DPU - NKVD, USSR - USSR.

#### **MAIN POINTS OF THE THESIS WORK ARE REFLECTED IN THE PUBLICATIONS AS FOLLOWS:**

##### **Scientific papers which include the main results of the thesis**

1. Bryvko M. Political harassment of educators in the 1920s and 1930s as part of political repression. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical sciences.* 2021. № 1 (March). Part 1. / Ed.: Savchenko S. V. (chairman) and others. Starobilsk: State institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 2021. 279 p. Pp. 5-21.
2. Bryvko M. Ideological and methodological basis of the educational process of Soviet Ukraine in 1920-1930. *Topical issues of the humanities: an*

*intercollegiate collection of researchers working with young people with Drohobych workers at Ivan Franko University. 2021. № 36. Volume 1. / Ed.: Pantyuk M. (chairman) and others. Drohobych: «Helvetica» Publishing House, 2021. 318 p. Pp. 220-224 [Index Copernicus].*

3. Bryvko M. Political persecution and "struggle with the enemies of the people" in the education system of the USSR 1920-1930's. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Historical sciences. 2020. № 6 (December). / Ed.: Semerikov S. O. (chairman) and others. Starobilsk: State institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 2020. 214 p. Pp. 83-108.*
4. Bryvko M. "Shkidnytsia Line" in the Soviet government's repressive policy on the People's Commissariat for Education of the USSR during the "Great Terror" (1937-1938). *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Historical sciences. 2019. № 8 (November). / Ed.: Kurilo V. S. (chairman) and others. Starobilsk: State institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 2019. 170 p. Pp. 26-40.*
5. Bryvko M. Political persecutions and repressions of teachers in the Kyiv region in the 1937-1941. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Historical sciences. 2019. № 5 (June). / Ed.: Kurilo V. S. (chairman) and others. Starobilsk: State institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 2019. 144 p. Pp. 40-55.*

***Articles in scientific professional publications included in international scientometric databases***

6. Bryvko M. "Pest line" in teachers' of education and upbringing work (on the materials of archival and criminal cases). *Virtus. 2020. № 42. Pp. 151-154 [Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS) (USA), Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor)].*
7. Bryvko M. The struggle with the "enemies of the nation" in the educational process of Soviet education in the 1920-1930's. *Grail of Science. 2021. № 1. Pp. 333-338. [Index Copernicus, UKRISTEI, CrossRef, Google Scholar].*



*Articles in other publications, materials and abstracts of conferences*

8. Bryvko M. Luhansk dimension of the Bykivnia tragedy (according to the materials of the archival-criminal case). *Luhansk region: local lore developments: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference, April 24, 2018, Starobilsk, Ukraine.* / State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", etc. Starobilsk: State institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 2018. 230 p. Pp. 16-20.
9. Bryvko M. Political repressions of 1937-1938 on the pages of educational publications as an element of propaganda. *Mass media at the turn of the epochs: realities and prospects of development: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference.* / Resp. Ed.: Galich A.O. Starobilsk: State institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 2018. 326 p. Pp. 85-94.
10. Bryvko M. Teachers of Skvyra district of Kyiv region - "enemies of the nation" (according to archival and criminal cases). *Bulletin of the State Archives of Khmelnytsky Region, "Podilska Antiquity". The issue is dedicated to the 80th anniversary of the Great Terror - mass political repressions of 1937-1938 in Ukraine.* 2018. № 3. Pp. 69–72.
11. Bryvko M. "Pest activity" of teachers of Kyiv region - version of the NKVD of the USSR (based on archival and criminal cases). *Scientific and innovative potential of the presentation: a collection of scientific works "ΛΟΓΟΣ" with materials of the International scientific-practical conference, Opole, October 18, 2018.* Równe: «Volynsky Oberegi» Publishing House, 2018. Volume 5. Pp. 89-93.
12. Bryvko M. "Counter-revolutionary organizations" of teachers - version of the NKVD of the USSR (based on archival and criminal cases). *Humanities: [collection of scientific articles on current issues of philosophy, culturology, psychology, pedagogy and history].* 2018. Issue 21. Vinnytsia: Nilan LTD., 2018. 108 p. Pp. 20-23.

13. Bryvko M. Ideological and methodological basis of the educational process in the 1930s during the Stalinist regime. *La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» 3 avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019 r.* Bordeaux: OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. Volume 5. Pp. 99-102.
14. Bryvko M. Ivan Krivonis - an ordinary teacher or an unusual person (according to the archives and criminal case). *Eurasian scientific congress. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference.* Barça Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2020. Pp. 380–386.
15. Bryvko M. Political repressions of Ukrainian teachers as a means of destroying the Ukrainian intelligentsia. *Totalitarianism as a system of destruction of national memory: a collection of scientific papers based on the materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation on June 11-12, 2020.* / Scientific ed.: T. Yeshchenko. Lviv: Danylo Halytskyi Lviv National Medical University Printing House, 2020. 556 p. Pp. 292-295.
16. Bryvko M. Political repressions against teachers of Polish language and literature of Kyiv region in 1920-1930s. *Scientific space: current issues, achievements and innovations. Proceedings of the international scientific conference, October 2, 2020.* Kharkiv. Kharkiv: ICSD, 2020. Volume 2. 100 p. Pp. 85-89.
17. Bryvko M. Political repressions against teachers in Kyiv in 1937-1938. *The third Kyiv studies readings: history and ethnoculture. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, March 27, 2020).* / Ed.: O. P. Regent (chairman), V. P. Hat, I. P. Patryliak, O.P. Honcharov, H.B. Teres. Kyiv: Foliant, 2020. Pp. 186-191.
18. Bryvko M. Political repressions of Polish-speaking teachers in Kyiv in 1937-1938. *Places / place of memory in the Polish-Ukrainian dialogue of understanding (80th anniversary of the Katyn crime): proceedings of the*

*International Scientific and Practical Conference (November 21, 2020).* / Ed.:  
V. Melnyk, M. Sivko and others. Kyiv - Warsaw: "Printeko" LLC, 2020. 237  
p. Pp. 170-173.